

KU4/6

Warszawa, 15 stycznia 2016 r.

PREZES

Instytutu Pamięci Narodowej
Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

dr Łukasz Kamiński

BPR-0701-20(4)/15

**Pan
Stanisław Gogacz
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej Senatu RP**

Stanisław Gogacz

serdecznie dziękuję za złożenie przez grupę senatorów do Marszałka Senatu projektu ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, co jest zbieżne z propozycjami Instytutu Pamięci Narodowej wyrażonymi w moim piśmie z dnia 14 grudnia 2015 roku. W związku z pismem z dnia 30 grudnia 2015 roku (BPS/KU-034/47/1/15) poniżej przekazuję swoje uwagi do wniesionego projektu (druk senacki nr 47).

Pomimo kilku prób podejmowanych przez parlamentarzystów poprzednich kadencji nie doszło do uchwalenia ustawy, której celem byłaby dekomunizacja przestrzeni publicznej. Mając powyższe na uwadze bardzo ważne jest podjęcie niniejszej inicjatywy, która wprost nawiązuje do senackiego projektu ustawy wniesionego do Sejmu VII kadencji (druk senacki nr 1651). Zgłoszone rozwiązania przyjąłem więc z zadowoleniem i nadzieją, iż staną się pożytecznym narzędziem prowadzenia polityki historycznej. Rozwiązania przyjęte w przedmiotowym projekcie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej należy ocenić jako właściwe i wprowadzające sprawny mechanizm prawny dokonania koniecznych zmian. W szczególności, co podkreślam, przedłożony obecnie projekt ustawy podlegał już wcześniej wielu modyfikacjom. Zaletą - przyjętego w art. 1 ust. 1 ustawy - rozwiązania jest wprowadzenie ogólnej legalnej definicji „propagowania komunizmu” bez enumeratywnego i kazuistycznego wymieniań poszczególnych stanów faktycznych. Konstruowanie zamkniętego katalogu takich przypadków jest bowiem zarówno trudne, jak i nieskuteczne, albowiem może prowadzić do uniemożliwienia dokonania indywidualnej oceny poszczególnych – czasami bardzo skomplikowanych - przypadków. Istotą ustawy powinno być bowiem ingerowanie w tych wszystkich przypadkach, gdy konkretne nazwy zostały nadane intencjonalnie „w celu propagowania komunizmu”, co powinno być przesłanką do przeprowadzenia stosownej zmiany.

Poprzednie rozwiązania legislacyjne, jak i niniejszy projekt ustawy, nie dotyczą jednak bardzo ważnego problemu, jakim jest usunięcie z przestrzeni publicznej pomników gloryfikujących Armię Czerwoną. Kwestia ta – będąca dla Rzeczypospolitej ważną racją stanu – przy całej jej komplikacji oraz kontekście międzynarodowym, powinna być rozwiązana systemowo. Najlepszym rozwiązaniem – za którym opowiada się Instytut Pamięci

1/3

Narodowej – jest zamieszczenie w przedmiotowej ustawie dodatkowych artykułów stwarzających mechanizm prawny do usuwania pomników gloryfikujących Armię Czerwoną przy jednoczesnym poszanowaniu dla grobów żołnierzy znajdujących się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Mając powyższe na uwadze przedstawiam propozycje konkretnych rozwiązań legislacyjnych.

- **Ustawę stosuje się także do obiektów budowlanych o charakterze nieużytkowym takich jak pomniki, obeliski, popiersia, tablice pamiątkowe, napisy i znaki, a w szczególności do obiektów stanowiących upamiętnienia Armii Czerwonej lub Armii Radzieckiej będące symbolem zniewolenia Polski przez Związek Sowiecki.**
- **Postanowienia niniejszej ustawy nie naruszają postanowień umów i traktatów międzynarodowych zawartych pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej.**
- **W przypadku obiektów takich obiektów wojewoda nakazuje ich rozbiórkę. Jeżeli obiekty zawierają groby, to wówczas wojewoda nakazuje ekshumację szczątków i przeniesienie grobów na inne miejsce, w szczególności na cmentarz wojenny.**

Proponowane regulacje nie naruszają wiążących Rzeczpospolitą Polską zobowiązań międzynarodowych. W szczególności umowy z dnia 22 lutego 1994 roku zawartej pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Federacji Rosyjskiej o grobach i miejscach pamięci ofiar wojen i represji oraz Traktatu z dnia 22 maja 1992 roku zawartego pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaźni i dobrosąsiedzkiej współpracy.

Umowa z dnia 22 lutego 1994 roku zawarta pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o grobach i miejscach pamięci ofiar wojen i represji w art. 1 określa bowiem współpracę stron w zakresie rozwiązywania wszelkich spraw związanych z ustalaniem, rejestracją, urządzeniem, zachowaniem i należyтым utrzymaniem miejsc pamięci i spoczynku – polskich w Federacji Rosyjskiej i rosyjskich w Rzeczypospolitej Polskiej – żołnierzy i osób cywilnych poległych, pomordowanych i zamęczonych w wyniku wojen i represji, zwanych dalej „miejscami pamięci i spoczynku”. Wykładnia językowa – ze względu na zastosowaną koniunkcję - jednoznacznie wskazuje na to, iż obiekty objęte zapisami przedmiotowej umowy muszą być zarazem miejscami pamięci, jak i spoczynku. Tym samym należy przyjąć, iż umowa międzynarodowa obejmuje swoim zakresem przedmiotowym wyłącznie obiekty i pomniki będące jednocześnie cmentarzami wojennymi, na których zostali pochowani żołnierze Armii Czerwonej lub inni obywatele byłego ZSRR, którzy zginęli w wyniku działań wojennych. Tak interpretacja jest tym bardziej uzasadniona, iż przedmiotowa umowa jest oparta na zasadzie wzajemności, a na terenie Federacji Rosyjskiej nie znajdują się żadne wyłącznie symboliczne upamiętnienia, nie będące cmentarzami, żołnierzy Wojska Polskiego. Uzasadniony jest także pogląd, iż podobne zapisy - znajdujące się w art. 17 Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaźni i dobrosąsiedzkiej współpracy z dnia 22 maja 1992 roku - należy odnosić do „miejsc pochówku i pamięci”. Niezależnie od powyższych wywodów trzeba podnieść, iż celem umowy o grobach i miejscach pamięci ofiar wojen i represji jest zachowanie pamięci ofiar – żołnierzy i osób cywilnych pomordowanych w wyniku wojen i represji, co ma wymiar humanistyczny i moralny – a nie ochrona obiektów i pomników stanowiących wyłącznie gloryfikację sowieckich podbojów militarnych. Stanowią bowiem one w swej istocie wyłącznie symbol panowania i dominacji ZSRR nad Polską. Akceptowanie dalszego

funkcjonowania takich pomników nie jest uzasadniona zarówno ze względu na regulację prawa międzynarodowego, jak i jakiegokolwiek względy aksjologiczne. Proponowane przepisy ustawy stanowią narzędzie prawne potrzebne do dokonania usunięcia takich obiektów z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Odnosnie skutków finansowych dla Instytutu Pamięci Narodowej przyjęcia proponowanej ustawy podtrzymujemy poprzednio podane wyliczenia z pewnymi zmianami. Mając na uwadze, iż zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy proces dekomunizacji przestrzeni publicznej jest przewidziany na okres dwóch lat, to – nie rocznie – ale w całym tym okresie koszt wydania opinii przez Instytut Pamięci Narodowej powinien być oszacowany na około 1.200 tys. złotych (w tym przy wydatkowaniu kwoty około 300 tys. złotych na utworzenie nowych stanowisk pracy).

2 pozostaw

6-5 Veriski